

ren per Ross des de la *sénia* que com hem vist muntà el rei mallorquí a l'Horta del seu castell de Perpinyà en l'any 1340: ja en el S. XIV els ross. emmudien la -a darrera i àtona; i, en imitar la pronúncia del mot fuster introduït, l'esforç no reeixí sinó transposant la i. Ja hi coincideixen també les explicacions que em donen de la naturalesa del lloc o cosa: «—I dieu que rajava molt? —No era una font, era una *sénia*», Aleinyà; amb l'aigua que bombava la *sénia* es va formar a Canet el «Canal del Tap» al peu S. de Canet (1960).

Pel que fa a la naturalesa de la cosa, en tenim magnífiques descripcions de Moll, amb detalls i gravats, en la monografia del BDC XXIV, i veg el que hi afegeix en *AlcM*; en això i en tot ens en podem refiar molt més que del que en reporta Grieria, BDC xx, 54, on es poden espigolar fets locals, abonats pels corresponents de l'IEC. D'altra banda hi ha la gran monografia de Caro Baroja (RDTP x, 29-160, i xi, 15-79), sobre el territori de les altres llengües peninsulars, però també sobre el nostre. En la zona central valenciana i en alguns rodals de l'extrem Sud s'ha introduït el cast *norra*, que els guardes i oficials del municipi voldrien preferir.

Però fins i tot en aqueixes zones, cuiten a reconèixer «lo vell és *sénia*» (així a Bétera, on des d'aquell moment me n'anomenen un bon nombre, sempre dient *sénia de ---*); l'èxit ha estat només parcial, en el sentit d'afectar el castellanisme a certes menes, i per a les altres mantenir el mot nacional: així a Guardamar (on notem la *é* a desgrat de l'afirmació d'*AlcM*); i a Alcúdia de Carlet, distingeixen entre *sénia*, la moguda per animals, i «*norra* va amb motor»: o sigui mot importat per a la cosa importada; i n'hi ha de més conseqüents que en aquest tipus de *sénia* rebutgen el castellanisme i en diuen, de tot plegat, *el motór de ---* (Alginet etc.). A Benicarló es nota que s'ha convertit en el nom de sengles partides seneres (*La sénia de Palòtx*, *La Sénia de Papagèix*, *La S Bó* etc.); a Vinaròs s'expliquen així: per anar a una propietat rústica en general «ací diem *aná a la sénia*; en canvi a Benicarló diuen *anem a la vinya*, i a Alcanar *anem al prat*» (1961).

L'etimologia àrabica és ben visible, i no és menys clara la formació del mot dins l'àrab. *Sāniya* és allà un mot molt conegut des d'antic, si bé en el sentit del nostre *sénia* està documentat en l'àrab d'Occident, no sols en tótes les fonts hispanoàrabis, sinó en moltes d'Àfrica, des d'antic, i almenys fins a l'àrab de Tunis i de Sicília: aquí el documenten ja Abenkhalkikan i Amari, com a designació dels horts i les instal·lacions; l'Edrissi, africà i geògraf d'Esp., ja en el S. XII, l'usa per a «roue hydraulique» i en altres sentits (Dozy, *Suppl* I, 695; Neuvonen, *Los Arab. en Esp hasta el S. XII*, 34-35).

En el fons i origen, *sāniya* no fou més que el part. actiu del vers *sānā* (arrel *s-n-y* per a alguns, *s-n-w* per a la majoria), i aquest ja figura a l'Alcorà en el sentit de 'regar' i es creu que ja referint-se a la irrigació amb *sénia* (sembla que això no consta clarament en el text, però de tota manera ja creu Penrice, 73a, que és «with

a Persian wheel»). Es tractava de la idea de regar en general, o ruixar, segons els diccionaris clàssics: p. ex ho apliquen a la pluja («as-sahāba *tasnū al-'ard*», o sigui 'la pluja regava la terra', o frases tals des del Djauhari, a. 1006, Abensida, Fayyūmí etc.); però tots fan constar també que es tractava de regatge, practicat per l'home (Djauhari) o per una bèstia, i la frase de l'oriental Suhailí (1086, d. C) és precisament «el cavall girava entorn del pou»; la frase d'Abensida (murcià del S. XII, però emigrat a Orient i de llengua rígida purista) implica ja el sentit de 'poar amb *sénia*' (en passiva, «bir' *yusnā minhā* 'el pou del qual regava o poava'): Lane (1448c25).

Altrament si prenem en consideració que les altres formes verbals d'aquesta arrel expressen en abstracte la idea d'elevació o altura, comprem que bàsicament el verb *sānā* significà 'elevant aigua' (cf. *'asnā-hu* «he raised, exalted or elevated him»). Pel que fa al substantiu no és que els lexicògrafs orientals en donin testimoni en el sentit precís que ens interessa: el donen suplement com el femení del participi actiu d'aqueix verb, *sāni* 'tirant aigua, mullant' («watering»); però ja concreten els sentits del femení fent-lo constar com a substantiu *sāniya* com a designació de la bèstia que poa aigua (Djauhari, Abensida) i afegint que és poant d'un pou fondo (Mutarrizí, c. 1200, i Fayyūmí); és perquè el nom semític purista de l'aparell rotatori hidràulic era *dūlāb*; i llavors el Suhailí puntualitza «és la bèstia que dóna voltes entorn del pou elevat l'aigua mitjançant el *dulab*». Sembla, doncs, que l'única diferència que hi havia entre allà i l'àrab magrebí, consistí que aquell s'aferrava al vell terme *dūlāb*, i a Occident varen generalitzar la designació substituïda *sāniya*.

Fonèticament hi ha el fet simple que la *ā* es pronuncia sempre com una *e* en aquest context fonètic, i que *-iya* es refon en *-ia*. En la major part del territori català la *é*, en metafonia davant *i*, passa a *i* (*siquia*, *sípia*, *bístia*, *vint* etc.).

DERIV.: *Semal*. *Seniar*, eiv., S. XVII *Semer*. Una *seniéta de test*, la de cadufs d'argila, CastPna., 1961. *La Semassa* NL, Catí, 1961.

¹ L'error arriba fins a l'extrem d'encapçalar tot l'article amb la grafia infundada *sénia*, i atribuir-ho com a nom del riu i poble de *La Sénia* que marca el límit entre el Princ. i el P. Val. L'excepció única que tinc anotada és «La *sénia* del Ballivell» (Batlle vell) propietat rústica en el terme d'Alfés, poc al S. de Lleida (1964): com que això es troba just al límit entre l'àrea de *sz* i la de *se-*, deu ser una forma ultracorregida, en un lloc on s'hauria usat fins ara *sínia*. Atribueix la *é* a Tortosa (!), i justament allí tenim la dada concreta del veterà dialectòleg tortosí Mestre Noé, amb *é* (BDC III, 109). No sols no hi ha è a Girona, sinó que en tota aquesta zona (on el mot i la cosa queden esclariats) és *sénia* amb *i*; l'atribueix a Pineda, i aquí (on visc), i a StPolM, on he viscut des de noi més de 100 mesos, hi ha en efecte un illot de la forma amb *e*, que endemés no consisteix més que en una o poques heretats que